

کودک جامعه‌شناختی

- جامعه‌شناسی دوران کودکی: نظریه‌پردازی پیرامون مفهوم دوران کودکی
- الیسون جیمز، آلن پروت، کریس جنکس
- علیرضا کرمانی، علیرضا ابراهیم‌آبادی
- ثالث
- ۱۳۸۳، ۵۱۸ صفحه، ۲۲۰۰ نسخه، ۴۵۰۰ تومان

● عبدالله خلیلی

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران

مبتنی بر واقعیات از موقعیت کودکی در فضای اجتماعی و فرهنگی به خواننده ارائه دهند. بررسی کودک در فضای اجتماعی، مفهوم انتقالی دوران کودکی، فرهنگ‌های گروه‌های همسال کودکان، کودکان کارگر، تغییرات دوران کودکی در فضاها و زمانهای مختلف و جسم و دوران کودکی از مباحث مطرح شده در فصلهای هفتگانه این کتاب است. در میان فصول هشتم، کودکان کارگر و فصل هشتم، جسم و دوران کودکی از خواندنی‌ترین فصلهای این بخش هستند.

فصل سوم که کوتاه‌ترین فصل این کتاب و «نظریه‌پردازی دوران کودکی» نام گرفته است، در عین حال مهم‌ترین فصل این کتاب نیز به شمار می‌رود. در این بخش نویسندگان کتاب سعی می‌کنند تا حاصل نظریه‌پردازی‌های خود را که در قالب چند انگاره ارائه کرده بودند (کودک اجتماعی ساختاری، کودک سازه اجتماعی، کودک گروه اقلیت، کودک قبیله‌ای)، به پیکره اصلی نظریات رایج جامعه‌شناختی پیوند بزنند. آنها برای این کار از عمده‌ترین مقوله‌های رایج جامعه‌شناختی کمک می‌گیرند. چهار مقوله دوگانه مورد استفاده نویسندگان این کتاب عبارت‌اند از: ساختار - عاملیت، هویت - تمایز، ثبات - تغییر و محلی - جهانی. آنها برای نمایش محصول نظری کار خویش به ارائه دو طیف متقاطع از این دوگانه‌ها می‌پردازند که هر یک از انگاره‌های چهارگانه کودک جامعه‌شناختی یکی از فضاهای خالی بین دو طیف را اشغال می‌کنند.

کتاب جامعه‌شناسی دوران کودکی اگرچه کتابی مقدماتی برای بررسی جامعه‌شناختی دوران کودکی در کشور ما به شمار نمی‌رود ولی این امتیاز را برای مترجمان خود به ارمغان آورده که اولین کتاب منتشر شده در این حوزه در کشور باشد. از این رو ارزش آن را دارد که مورد تقدیر قرار گیرد. این کتاب، همان طور که مترجمان نیز در مقدمه خود به درستی بر آن تأکید می‌کنند در حالی منتشر شده است که علوم اجتماعی کشور هیچ التفاتی به این حوزه مطالعاتی نداشته و کماکان نیز ندارد.

انتشار این کتاب قبل از هر چیز این امید را در دل علاقه‌مندان به مطالعات کودکان زنده نگه می‌دارد که باعث شود صاحبان فکر و اندیشه در سپهر جامعه‌شناختی کشور، اعتنایی درخور به کودکانی داشته باشند که قریب به ۴۰ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

در پایان ذکر این نکته خالی از لطف نیست که: علی‌رغم نبود هیچ رشته و یا واحد درسی دانشگاهی، با عنوان جامعه‌شناسی کودکان، در کشور، چاپ اول این کتاب نایاب شده و این نکته خود بیانگر آن است که این حوزه مطالعاتی مورد اعتنای صاحب‌نظران و دانشجویان علوم اجتماعی قرار گرفته است.

جامعه‌شناسی دوران کودکی که نام اصلی آن نظریه‌پردازی دوران کودکی (Theorizing Childhood) است، همان طور که باری تون^۱، از اعضای دپارتمان جامعه‌شناسی دانشگاه برکلی کالیفرنیا، بیان می‌کند. یک خلاصه و بررسی به روز از واقعیات این حوزه است که با تأکید بر نظریه اجتماعی نوشته شده است.

نویسندگان این کتاب مطالب خود را در سه بخش اصلی و ده فصل تنظیم کرده‌اند که علاوه بر نظم تاریخی، نظم منطقی مطالب نیز در ترتیب بیان مطالب رعایت شده است. کتاب در بخش اول خویش که به بررسی تصاویر مختلف دوران کودکی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف می‌پردازد، دربرگیرنده دو رشته اصلی از تصورات موجود در این زمینه است و هر دسته از این تصورات نیز در فصلی جداگانه بیان شده‌اند. کودک پیش جامعه‌شناختی، که فصل اول کتاب به آن اختصاص یافته، دربرگیرنده تصورات عموماً غیرجامعه‌شناختی و اغلب فلسفی است که حاصل بازاندیشی نویسندگان در آرای متفکران غالباً فیلسوف است. در این فصل انگاره‌های کودک شرور متأثر از دیدگاه فلسفی توماس هابز، کودک فطری متأثر از دیدگاه فلسفی جان لاک، کودک دارای رشد طبیعی متأثر از دیدگاه روانشناختی ژان پیاژه و کودک ناخودآگاه متأثر از دیدگاه روانکاوانه زیگموند فروید تصاویر پیش‌جامعه‌شناختی کودک را پیش روی خواننده می‌گذارند. اما فصل دوم که کودک جامعه‌شناختی نام گرفته است با این استدلال خویش را از نظریات پیش جامعه‌شناختی جدا می‌کند که در نظریات پیش جامعه‌شناختی شناخت ما از کودک بدون توجه به هرگونه ساختار اجتماعی تأثیرگذار و یا اجتماعی - محیطی مؤثر بر کودکی شکل می‌گیرد.

ساختار اجتماعی به مرز بین کودک پیش‌جامعه‌شناختی و کودک جامعه‌شناختی است. در این فصل نویسندگان براساس یک نظم تاریخی و معنایی نظریات جامعه‌شناختی راجع به کودکی به دو دسته نظریات سنتی و مدرن تقسیم کرده‌اند و نظریات سنتی، همچون نظریه جامعه‌پذیری را که متأثر از تئوری کارکردگرایی ساختاری است به مثابه یک مرحله نظری انتقالی در نظر می‌گیرند که از نظر تاریخی مرحله بین کودک پیش جامعه‌شناختی و کودک جامعه‌شناختی است و به لحاظ معنایی نیز معتقد است که دوران کودکی مرحله‌ای انتقالی مابین کودک بیولوژیک (نوزادی) و بزرگسالی است. اما نظریات مدرن دوران کودکی هر یک به طریقی سعی در کشف عاملیت کودکان دارند. کودک به مقابله سازه اجتماعی، کودک قبیله‌ای، کودک گروه اقلیت و کودک اجتماعی ساختاری انگاره‌های جامعه‌شناختی‌اند که به باور نویسندگان هر یک روایتی خاص از عاملیت کودکان را ارائه می‌دهند.

اما بخش دوم کتاب، که طولانی‌ترین بخش کتاب نیز به شمار می‌رود و بیش از هفتاد درصد حجم کتاب را به خود اختصاص داده است. «موقعیت‌یابی دوران کودکی» نام دارد. در این فصل نویسندگان کتاب سعی دارند تا شناختی

پی‌نوشت:

۱. bthorne@socrates.berkeley.edu